БЕРДЯНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Бердянський державний педагогічний університет
Інститут літератури НАН України ім. Т.Г.Шевченка
Інститут україністики Варшавського університету (Польща)
School of English, Трініті-коледж, Дублін (Ірландія)
Ніредьгазький університет (Угорщина)
Грузино-український інститут мови та культури Грузинського міжнародного університету GIU (Грузія)

СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
БДПУ

МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ

МАТЕРІАЛИ

«САД (НЕ)ЗАБУТИХ ІСТОРІЙ: ТЕКСТ ЯК ПРОСТІР ПАМ'ЯТІ»

24-25 ВЕРЕСНЯ 2026 РОКУ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Бердянський державний педагогічний університет
Соціально-гуманітарний факультет
Кафедра української та зарубіжної літератури і порівняльного літературознавства

САД (НЕ)ЗАБУТИХ ІСТОРІЙ: ТЕКСТ ЯК ПРОСТІР ПАМ'ЯТІ

Матеріали Міжнародної наукової конференції (24–25 вересня 2026 р.)

Бердянськ–Запоріжжя, 2026 рік

УДК 82.09:82.091:37.016(082)

Редакційна колегія

Харлан О.Д., доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української та зарубіжної літератури і порівняльного літературознавства;
Табакова Г.І., кандидат філологічних наук, доцент;
Свіца Т.В., кандидат філологічних наук

Друкується за рішенням вченої ради
соціально-гуманітарного факультету
Бердянського державного педагогічного університету
(протокол № 4 від 28.10.2026)

Сад (не)забутих історій: текст як простір пам'яті: матеріали Міжнародної наукової конференції (24–25 вересня 2026 р.) / ред. кол. О.Д. Харлан, Г.І. Табакова, Т.В. Свіца. Бердянськ–Запоріжжя: БДПУ, 2026. 305 с.

У збірнику вміщено матеріали доповідей і повідомлень міжнародної наукової конференції, що відбулася на базі соціально-гуманітарного факультету Бердянського державного педагогічного університету. Конференцію було присвячено міждисциплінарному осмисленню художнього, документального та культурного тексту як простору індивідуальної й колективної пам'яті, у якому відбувається збереження, реконструкція та переосмислення (не)забутих історій – особистісних, національних і глобальних – у контексті історичних травм, соціальних зламів і культурних трансформацій. та практиці викладання літератури у контексті інтерпретації проблеми пам'яті.

Матеріали збірки можуть бути використані вчителями та студентами-філологами, викладачами, аспірантами, а також усіма, хто цікавиться сучасними проблемами дослідження літератури.

УДК 82.09:82.091:37.016(082)

За зміст статей і правильність цитування відповідальність несуть автори

© Бердянський державний педагогічний університет, 2026
© Автори статей, 2026

ЗМІСТ

Александренко В.В.	Генезис жанрово-стильової модифікації прози Дмитра Марковича	8
Бабійчук Т.В.	Уроки пам'яті (за романом «Заячий костел» Василя Шкляра»)	12
Балла Е.Ю.	Пам'ять як об'єкт і суб'єкт наратії в романі Сергія Степи «Дерево Дірака»	16
Бикова Т.В.	«Щоденник» Володимира Вакуленка як текст трансляції екстремального досвіду	20
Біла А.О.	Алегоричний вимір повісті-притчі Річарда Баха «Чайка Джонатан Лівінгстон»	24
Бітківська Г.В.	Геопоетика пам'яті в ілюстрованому репортажі Еманюеля Лепажа «Одна весна в Чорнобилі» . .	27
Бойко Ю.С.	Література як простір пам'яті: проєктні методи вивчення української прози у вищій школі . . .	31
Бурка А. М.	Геопоетичні коди художнього простору полікультурного Буджацького тексту	35
Варецька С.О.	Уявний фотоархів у романі Софії Андрухович «Амадока»: фотоекфразис як спосіб наративізації минулого	39
Варлигіна М.Ю.	Гетерохронія війни: реорганізація історичного часу у збірці есеїв «Дикий Захід Східної Європи» Павла Казаріна	42
Васильєва К.М.	Художня репрезентація історії кохання під час війни у романі Ірени Карпи «Він повертається в неділю»	45
Вєльчєва К.О.	Репрезентація втрати в англійських середньовічних поемах «Книга про герцогиню» Дж. Чосера і «Перлина»	49
Вишницька Ю.В.	Антропологізація genius loci та sensus loci в романі Альберта Бертрана «Пам'ять – це ти» . .	52
Врубель О.О.	Self-management у професійній діяльності сучасного вчителя в онлайн-середовищі	56
Гаврилюк Н. І.	Притулок пам'яті у поезії Бориса Гуменюка . . .	58
Газевич Ю.М. Варецька С.О.	Стратегії репрезентації воєнної пам'яті у творах Артема Чеха «Точка нуль» і «Гра в перевдягання»	61
Гальчук О.В.	Інтертекстуальні коди мотиву пам'яті в «Маргіналіях» Павла Вишебаби	64
Головко Л. Г. Кремінська І. М. Горбач Н.В.	Наративна структура роману «Дикий мед» Леоніда Первомайського . . . . . «Мозаїка квадрів в'язничних» М. Бажанського	68

	і «Хочу жити!» О. Данського: дві стратегії художньої документалізації неволі	72
Гребенюк Т. В.	Родинна пам’ять у прозі Оксани Забужко	77
Гурдуз А.І.	Біблійний фактор у нехристиянському фентезі першої чверті XXI століття	80
Даниленко Л. В.	Під пилом соцреалізму – знаки минулого і сьогодення (образ Запоріжжя в другій світовій війні за дилогією Якова Баша «Надія», «На крутій дорозі»)	84
Дробна Н.О.	Поетика літературних колискових (на матеріалі творчості Т. Шевченка і П. Куліша) . .	88
Дуброва О.В.	The garden of (un)forgotten languages: the English language as a space of collective memory in the 21st century	92
Жукова А.Р.	Література як засіб формування державницької ідентичності майбутніх офіцерів ЗСУ в контексті національних та європейських цінностей	95
Жукова А.Р.	Художні та документальні тексти про російсько-українську війну як засіб патріотичного виховання майбутніх офіцерів .	99
Зарва В. А.	Географія втрати: репрезентація зруйнованих міст у сучасній українській прозі	103
Іванишин М.В.	Франковий інтертекст у художньому світі Галини Пагутяк	108
Івончак Н. Д.	«Я стала тепер поважною»: щоденник Ольги Кобилянської як простір актуалізації автобіографічної пам’яті	111
Качак Т. Б.	Травми війни у сучасній українській літературі для дітей та підлітків	115
Кізілова Д. О. Сопіна О. А.	Електронні колекції: цифрова доступність збережених матеріалів	119
Кобилко Н.А.	Гріх і спокута в трилері Ілларіона Павлюка «Я бачу, вас цікавить пітьма»	122
Копилець Є.В.	«Спрагле провалля між Сходом і Заходом»: російські простори у творчому доробку Джозефа Конрада	126
Кочерга С. О.	Сад розгалужених спогадів у «Кримському літописі» В’ячеслава Гука	130
Курило С. М.	Наративні стратегії відтворення міжпоколіннєвої травми в романах Луїзи Ердріч «The night watchman» та Оксани Забужко «Музей покинутих секретів»	133

Кучинська А. О. Психологічна реабілітація та іронічна саморефлексія травми у книзі Ірени Карпи «Тільки нікому про це не кажи» 138
Кушнір І.Б. Архітектура спогадів: коли рай без минулого втрачає сенс (за романами Ш. Ф. Рамю) 142
Лавринович Л. Б. *Translatio memoriae*: інтертекст у поетичній збірці Юрія Кучерявого «Пам'ять і місце» (2008) 146
Лущій М. В. Проблема історичної пам'яті у творах письменників Нью-Йоркської групи 150
Лущій С. І. Рецепція другої світової війни у прозі І. Костецького 154
Макогончук В.О. Поетика простору дому в романі Віктора Шепелєва «Українець Джонатан і двадцять сім мерців» 158
Микитин І. Я. Гуцульщина як простір пам'яті у творчості Каєтана Абгаровича та Юрія Федьковича 162
Мочернюк Н.Д. Додати гучності голосам свідків російської агресії: репортажистика Світлани Ославської . . 166
Неїзжала А.С. Проєкт «Реформи» людини в трагікомедії Миколи Куліша «Народний Малахій» 169
Нечаєв А.О. Функціонування безсполучникових складних речень у медіатекстах 173
Осьмак Н.Д. Архетип дороги (квесту) у просторовій структурі роману «Рутенія. Повернення відьми» Віталія Климчука 177
Плакида Д.В. Епіграфи як засіб інтертекстуальності в романі
Алексадрова Г.О. Корнелії Функе «Чорнильне серце» 181
Попп К. І. Геопоетика пам'яті в кримському романі Анастасії Левкової «За Перекопом є земля» 184
Похилюк О. М. Особливості маскулінного гендерлекту поетичної збірки Віктора Крупки «Вісь» 188
Пугач Є. С. Мова цифрового покоління: сленг і запозичена
Пирогова К. М. лексика як виклик для сучасної української мовної ідентичності 192
Пугач С. Б. Між мовчанням і свідченням: біблійний дискурс слова та проблема збереження пам'яті у романі Р. Іваничука «Орда» 196
Радько Г. І. Пам'ять як головний духовний стрижень у романі Феодосія Рогового «Свято останнього млива» 200
Райбедюк Г. Б. Темпоральний код екстремального досвіду війни у збірці «Вітер з Марса» Ліни Костенко . . 205

Русановська М. Т.	Проблема пам’яті й забуття в сімейній сазі «Чобіток Зельмана» Олени Стяжкіної	209
Севастьянов В.Р.	Травматичний досвід війни крізь призму новели В. Стефаника «Діточа пригода»	213
Сердюченко Ю. С.	«Схід українського сонця» Катерини Зарембо як свідчення альтернативної траєкторії розвитку Донеччини та Луганщини	217
Скуратко Т.М. Сеньовська Н.Л.	Сучасна література війни Тернопільщини як місце пам’яті	221
Стадніченко О.О.	Поезія запорізького краю як простір фіксації подій російсько-української війни (на прикладі творчості В. Забави, Л. Геньби та В. Вісленко)	226
Стасик М.В.	Філософсько-екзистенційне осмислення людської долі в історичному романі Марії Ткачівської «Княгиня Острозька»	229
Стефанова Н.-А. В.	Текст телевізійних новин між документом і пам’яттю: проблема збереження аудіовізуального свідчення війни	233
Сухомлинов О.М.	Чеслав Мілош у “Нашій Європі” Оксани Забужко: наративні стратегії та моделі інтерпретації постаті	236
Тверітінова Т.І.	Нерозказана історія Брунгільди в «Пісні про Нібелунгів»: антропологічний аспект	238
Тхорук Р.Л.	Родинна пам’ять та ідеологічні авторські стратегії у нарисі «Живцем поховані» І. Нечуя-Левицького	241
Урись Т.Ю.	Осмислення воєнного досвіду втрати у поезії Вікторії Амеліної	245
Федоренко О. Б.	Достиглі плоди «Поетичного Саду Павлоградського»: творчість літературного клубу імені Дмитра Федоренка	248
Фертіль Ю.В.	Наративні стратегії сучасної жіночої прози (на матеріалі романів Елізабет Ґілберт)	252
Філоненко Н. М.	Поетика онлайнового щоденника Олени Степової	255
Харлан О.Д.	Постпам’ять як спосіб реконструкції родинного минулого в сучасній українській прозі	259
Цимбал Я. В.	Документ, фікція і фіктивний документ у воєнній прозі Петра Лісового	263
Шелюх О.М.	Сучасний репортаж як простір пам'яті через фіксацію травми	267

Тверітінова Т.І.
кандидат філологічних наук,
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка

НЕРОЗКАЗАНА ІСТОРІЯ БРУНГІЛЬДИ В «ПІСНІ ПРО НІБЕЛУНГІВ»: АНТРОПОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Як відомо, пам'ятка німецького героїчного епосу «Пісня про Нібелунгів» (Das Nibelungenlied) була створена на початку XIII століття внаслідок опрацювання міфологічних, історичних і фольклорних джерел, серед яких дослідник А. Хойслер виділив найголовніші: усний переказ про Брюнгільду і смерть Зігфріда і героїчну поему про загибель бургундів. На відміну від скандинавських міфів в німецькому героїчному епосі в першій частині розповідається про Зігфріда та Крімгільду, а в другій – про помсту Крімгільди за смерть чоловіка. Ісландська богатирка Брюнгільда в творі подається як другорядна героїня, про яку в другій частині навіть не згадується.

В дослідницькій літературі «Пісню про Нібелунгів» вивчали в контексті німецького середньовічного героїчного епосу (Й. Хайнцле, Б. Шалагінов), простежували зв'язок твору зі скандинавськими сагами (Е. Геймс), визначали соціально-політичні моделі та психологічні аспекти персонажів (Я.-Д. Мюллер, А. Классен) в контексті німецькомовного дискурсу (М. Зимомря, І. Зимомря), міжлітературних зв'язків та фольклорних традицій (В. Гофманн). Що стосується гендерних студій і феміністичної критики, які досліджували жіночі образи в середньовічній літературі, то варто відзначити концепцію «одностатевої» моделі, коли соціальний статус і фізична сила важили більше, ніж біологічна стать (Кловер К. Дж.); особливості давньоскандинавських зображень жінок, з яких приділяється увага еволюції Брюнгільди від валькірії до дружини в патріархальному світі (Йохенс Д., Хеймс Е. Р.); визначається феміністичний аспект трагедії Брюнгільди (Ларрінгтон К.) крізь призму гендерної ідентичності (Гіріна О. В.).

Втім заслуговує на увагу пропущений період з життя Брюнгільди в «Пісні про Нібелунгів», щоб зрозуміти витоки її помсти Зігфріду і добровільну загибель.

У «Пісні про Нібелунгів» Брюнгільда репрезентується як королева Ісландії, яка відома своєю вродою, силою і багатством. Зігфрід, який береться допомогти бургундському королю у сватанні гордої ісландки, перемагає її у випробуванні, а потім ще приборкує на шлюбному ложі, передавши законному чоловікові.

Цікаво, що сміливий і щирий Зігфрід своє спілкування з ісландською королевою будує на підступності й обмані: перший раз, коли назвався васалом бургундського короля; вдруге, коли в плащі-невидимці змагається з Брюнгільдою замість Гунтера, а потім удає, що не був присутнім на турнірі; і втретє, коли приборкує її на другу ніч після весілля, використавши чарівний плащ. Образ Зігфріда амбівалентний: він виступає як герой і антигерой, що, на думку Е. Фромма, виявляє бінарну опозицію «бути – володіти», де «бути» означає «відмову від свого егоцентризму і себелюбства», а занурення «в егоїзм володіння… породжує зло як деякий інстинкт, що представляє потенціал людської регресії» [3].

Брюнгільда вимагає від Гюнтера пояснення місця Зігфріда при дворі бургундського короля: «Не житиму з вами, поки не довідаюся про Зігфрідове походження!» [1]. Напружене очікування триває довгі десять років, поки нідерландці не завітали до бургундів у гості і під час сварки двох королев не з'ясувалися подробиці заміжжя Брюнгільди. Розгнівана королева вимагає смерті Зігфріда за обман і підступність, які призвели до порушення її клятви вийти заміж за найсильнішого і належати лише одному чоловікові.

У дослідницькій літературі вже зазначалося, що образ Брюнгільди відображає перехід від матріархальних уявлень міфологічних часів до патріархального суспільства доби Середньовіччя (Адмоні В., Шалагінов Б. та ін.). Антропологічний аспект її образу включає такі ознаки, як-от: тілесна архаїка та надлюдська сила (діва-богатирка), зв'язок із сакральним (її сила залежить від її дівоцтва), мотив сватання як приборкання хаосу (переповідання відомого міфологічного сюжету про випробування і приборкання первісних сил), шлюбна ніч як антропологічний злам, після чого діва-богатирка втрачає свою силу і незалежність і перетворюється на звичайну жінку, підкорену чоловіком. Примітно, що конфлікт двох королев – це не просто жіноча сварка, а конфлікт двох правових і антропологічних систем, коли для Брюнгільди руйнуються поняття про честь і соціальний статус, що й запускає механізм кривавої помсти і знищення бургундів.

У «Пісні про Нібелунгів» нічого не згадується про попереднє знайомство Зігфріда з Брюнгільдою, хоча деякі натяки присутні. Так, заперечуючи знайомство з ісландкою, Зігфрід відгукується про неї як про сильну і жорстоку богатирку, а потім безпомилково впізнає її серед придворних дам. Брюнгільда теж відзначає Зігфріда в натовпі, в подальшому її буде непокоїти розбіжність в його статусі між переможцем дракона і васалом бургундського короля. Скоріше за все це залишки численного міфологічного матеріалу ранньої доби.

Серед фольклорних джерел «Пісні про Нібелунгів», в яких згадується Брюнгільда, зазвичай називають скандинавські збірники «Старша Едда» і «Молодша Едда», в яких героїня постає в більш величному і трагічному світлі. По-перше, вона має божественне походження, володіє надприродною силою і рунічною мудрістю; по-друге, вона не королева Ісландії, а валькірія Сіґрдрива, яка покарана Одіном за непослух і занурена в чарівний сон на горі Гіндарф'ялль, яка оточена вогненною стіною; і по-третє, її з Зігфрідом (Сіґурдом) пов'язує романтичне минуле: він, подолавши вогняну стіну, розбудив валькірію і вони разом заприсяглися вірності й коханню. Але під діями чарівного зілля забуття Сіґурд одружується з Гудрун, а Брюнгільд підступно здобуває для її брата, короля Гуннара. Валькірія вимагає смерті Зігфріда, тому що він порушив свою обітницю, принизив її гордість і зробив її життя нестерпним. Мотив помсти Брюнгільди в фольклорних творах, на відміну від німецького епосу, подається як прояв ревнощів, болю від руйнації сакрального союзу і бажання бути з коханим у смерті: «Ми назавжди разом залишимось, Сігурд і я» [2]. Тому після смерті героя Брюнгільда вкорочує собі життя, наказавши покласти її поруч із Сігурдом на поховальне багаття.

В подальшій інтерпретації образу Брюнгільди в творах Ф. Геббеля, Г. Ібсена і, особливо, в тетралогії Р. Вагнера підкреслюються її належність до язичницького світу, суворість вчинків і непохитність у здійсненні помсти.

Література

1. Пісня про Нібелунгів. URL: https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=8558 (07.09.2026 р.).
2. Старша Едда URL: https://knigogo.top/chitati-online/starsha-edda (08.09.2026).
3. Фромм Е. Мати чи бути. Київ: Український письменник, 2010. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Fromm_Erich/Maty_chy_buty7.pdf?PHPSESSID=q0v52ukrb7fctr0q5odf62ia37 (31.08.2026 р.).